

Mammografins kritiker och förespråkare möttes

Ett steg framåt. Så sammanfattade Socialstyrelsens överdirektör Nina Rehnqvists det seminarium om mammografiscreening som arrangerades tillsammans med Cancerfonden i Stockholm i fredags.

II Ett 40-tal svenska och utländska forskare, läkare och representanter för intressen och myndigheter träffades utan närvaro av journalister. Ursprungligen var målet att få en samsyn på screeningens effekter på dödligheten. Men i stort sett höll alla fast vid sina tidigare bedömningar.

– Men positionerna är inte mer låsta nu, tvärtom, sa Nina Rehnqvist vid presskonferensen efteråt.

Hennes medarrangör, Cancerfondens forskningsnämnds ordförande Kenneth Nilsson, konstaterar att det idag inte går att ge någon exakt siffra på hur stor effekt screeningen har på dödligheten.

Varierande siffror från olika studier

Under dagen redovisades flera studier från andra länder. Enligt en engelsk studie står mammografins effekter på dödligheten endast för 6 procent, enligt en finsk är effekten 25 procent och enligt en holländsk har mammografen möjligen en liten effekt.

I Sverige gjordes under 1980-talet fem randomiserade studier. Metoderna i dem har kritiserats av bland andra de

danska forskarna Olsen och Gøtzsche, och av familjeläkaren Göran Sjönell. (Se t ex LT nr 44/2001). Dödlighetseffekten varierar i dessa studier mellan 7 och 46 procent. Den uppföljning av dessa fem studier som Cancerfonden lät göra 1993 visade en genomsnittlig minskning av dödligheten med 30 procent.

Ska publiceras i The Lancet

Nu, 16 år efter de ursprungliga studierna, har ytterligare en uppföljning gjorts. Uppföljningen är gjord av docent Lars Erik Rutqvist, Huddinge Universitetssjukhus, med flera på uppdrag av Cancerfonden och publiceras inom kort i The Lancet.

Resultatet visar en 21-procentig minskning av dödligheten. Men underlaget är inte heller helt detsamma som 1993. En av de fem studierna, Kopparbergsstudien, ställdes inte till förfogande denna gång.

Sedan 1980-talet har behandlingen av bröstcancer blivit effektivare, något som också kan påverka. Forskningen måste riktas in på att få fram bättre siffror och försöka skilja ut den minskning som är att hänföra till just screeningen, anser Kenneth Nilsson. Att idag göra nya studier med kontrollgrupper är dock uteslutet av etiska skäl eftersom mass-screening görs sedan 1987.

Något som talar för att mammografi har effekt är en annan ny studie gjord av professor Lars Holmberg vid Regionalt

onkologiskt centrum i Uppsala. Den visar att minskningen i dödlighet syns tidigare i de län där mammografiscreening infördes tidigt. Studien kommer troligen att publiceras i JAMA.

Kenneth Nilsson önskar också förbättrade metoder att urskilja de maligna tumörerna så att onödig behandling kan undvikas. Då skulle den delen av kritiken falla bort och debatten kunna koncentreras på mortalitetseffekten, menar han.

Nöjda kritiker

Flera tongivande kritiker var nöjda med dagen, till exempel Göran Sjönell:

– En positiv, intresserad hållning från Socialstyrelsen och Cancerfonden som jag har saknat tidigare. Det verkar som om man nu ser seriöst på kritiken från Olsen, Gøtzsche, mig och Lars Ståhle.

Var något nytt för dig?

– Ja det är några nya svenska studier som jag ska läsa med intresse.

Om fyra veckor räknar Nina Rehnqvist med att Socialstyrelsen ska kunna uttala sig mer om vilka slutsatser som kan dras efter seminariet.

Om dessa slutsatser i sin tur skulle leda till ändrade allmänna råd är en annan fråga. Det handlar om att väga samman nytta, risker, kostnader och angelägenhetsgrad.

Elisabet Ohlin

elisabet.ohlin@lakartidningen.se

»Sjuksköterskors grundutbildning bör ses över«

II För litet material, märkligt urval och en felaktig slutsats. Den kritiken riktar Läkarförbundets andre vice ordförande Eva Nilsson Bågenholm mot Socialstyrelsens översyn av nytexaminerade sjuksköterskors kompetens.

Eva Nilsson Bågenholm ifrågasätter om AT för sjuksköterskor verkligen är lösningen på de nytexaminerade sjuksköterskornas bristande kunskaper och färdigheter.

– Man borde börja med att se hur grundutbildningen svarar mot hälso- och sjukvårdens behov.

Socialstyrelsen föreslog i januari att AT och därefter ett nationellt kunskapsprov ska införas även för sjuksköterskor. Bakgrunden var den översyn som Socialstyrelsen har gjort, på uppdrag av regeringen, med anledning av klagomål på

de »nya« sjuksköterskornas yrkeskunskande.

Eva Nilsson Bågenholm har suttit med i Socialstyrelsens referensgrupp och är tveksam till både utredningen och slutsatsen.

Inte representativt

De 32 nytexaminerade sjuksköterskor som medverkade i studien fick själva anmäla sitt intresse för att delta. Förfarandet innebär att man kan tvivla på representativiteten, tycker Eva Nilsson Bågenholm, som också tycker att materialet skulle ha varit mycket större.

– Dessutom borde man frågat andra yrkesgrupper, läkare och undersköterskor, hur sjuksköterskorna fungerar i laget.

Nu har Socialstyrelsen nöjt sig med

sjuksköterskornas arbetsledare, som också är sjuksköterskor.

Eva Nilsson Bågenholm påpekar att sjukvården ställer allt högre krav på sjuksköterskor precis som på läkare men att man ändå måste fråga sig varför så många klagomål kommit sedan den nya 120-poängsutbildningen infördes för åtta år sedan.

Eva Nilsson Bågenholm, själv sjuksköterska i botten, tycker också synd om de nya sjuksköterskorna som får utstå så mycket kritik.

– Det kan väl hända att det måste till AT för att de ska skolas in men det är grundutbildningen som är problemet, säger Eva Nilsson Bågenholm.

Sara Hedbäck

sara.hedback@lakartidningen.se